

PAMIATKY múzea

Revue pre kultúrne dedičstvo

Múzeá v čase neistoty: Medzinárodná konferencia ICOM Slovensko o ochrane a odolnosti kultúrneho dedičstva

Národné komitáty ICOM Slovenska, Rakúska, Česka, Maďarska a Poľska sa rozhodli po vzájomnej komunikácii usporiadať medzinárodnú konferenciu *Múzeá v čase neistoty: ochrana, zodpovednosť a odolnosť kultúrneho dedičstva*, ktorá sa uskutočnila v Trenčíne – Európskom hlavnom meste kultúry v dňoch 27. – 28. mája 2026. Priniesla kriticky dôležitú reflexiu postavenia, zodpovednosti a úlohy múzeí v podmienkach súčasných spoločenských, kultúrnych a bezpečnostných výziev. Žijeme v období, keď sa súčasne stretávame s environmentálnymi hrozbami, klimatickými zmenami, sociálnou neistotou a ozbrojenými konfliktmi, ktoré vytvárajú komplexné a často nepredvídateľné výzvy. Múzeá už nemožno vnímať len ako statické schránky minulosti, ale ako aktívnych aktérov prispievajúcich k spoločenskej odolnosti. V čase narastajúcich konfliktov a hybridných hrozieb je ochrana kultúrnych, prírodných a technických pamiatok priamym nástrojom na zachovanie spoločenského vedomia a pamäti národov. Po úvodných príhovoroch predsedníčky ICOM Slovensko Margaréty Musilovej, riaditeľa Kreatívneho inštitútu Trenčín Stanislava Krajčího, riaditeľa Trenčianskeho múzea v Trenčíne Petra Martiniska, Miloslavy Borošovej Michalcovej – predsedníčky Rady galérií Slovenska a Michaely Škodovej – predsedníčky Zväzu múzeí na Slovensku sa ujala slova Juliette Raoul-Duvalová, predsedníčka ICOM Europe. Vystúpila s príspevkom, v ktorom zdôraznila spoločnú zodpovednosť európskych múzeí za zvyšovanie vlastnej pripravenosti na krízové situácie. Poukázala na to, že Regionálna aliancia ICOM Europe, združujúca 37 krajín, musí reagovať na konflikty, ktoré sa priamo a neraz úmyselne zameriavajú na kultúrne dedičstvo s cieľom vymazať identitu národov či komunít. Vyzdvihla konkrétne iniciatívy, ako je podpora Ukrajiny či program *European Echoes*, ktorého cieľom je vybudovanie online cloudovej platformy na ochranu spoločného dedičstva v digitálnom priestore. Otvorila dôležitú otázku prehodnotenia profesijnej etiky v kontex-

te narastajúcich rizík. Prvá sekcia Krízový manažment a ochrana dedičstva v čase ohrozenia sa zamerala na strategické rámce a medzinárodnú spoluprácu pri budovaní efektívnych mechanizmov ochrany kultúrneho dedičstva. Diskusia ukázala, že identifikácia hrozieb je dnes komplexnou výzvou, ktorá si vyžaduje systémový prístup a zdieľanie vedomostí naprieč hranicami. V prvom príspevku vystúpila Elke Kellnerová, výkonná riaditeľka ICOM Rakúsko, ktorá predstavila praktickú stránku krízového manažmentu. Predstavila novú publikáciu *Krízové riadenie v múzeách a kultúrnych inštitúciách*, ktorá slúži ako praktický návod na prípravu evakuačných trás a zoznamov priorít. Zdôraznila, že prevencia je najlepšou ochranou, a predstavila inovatívny nástroj – reflexné evakuačné visačky (Emergency Tags) vyvinuté v spolupráci s Modrým štítom, ktoré umožňujú záchranným zložkám v dyme alebo tme rýchlo identifikovať najcennejšie predmety. Podľa jej metodiky by múzeá mali vopred prioritizovať maximálne 10 – 15 svojej zbierky, aby bola záchranná operácia v čase akútneho ohrozenia realizovateľná. K téme sa vyjadrili aj ďalší odborníci: Margaréta Musilová predstavila medzinárodný projekt PRISM (ICOM SK je partnerom projektu) zameraný na boj proti nezákonnému obchodovaniu s predmetmi kultúrneho dedičstva a pripravovanú slovenskú časť projektu, webovú platformu *safeheritage.sk*, slúžiacu ako praktický manuál ochrany kultúrneho dedičstva nielen v čase ohrozenia, ale aj ako prevencia ilegálnych aktivít v rámci archeologického dedičstva. Barbara Davidson z Galérie mesta Bratislavy priblížila metódu READY (pod záštitou ICCROM), ktorá presadzuje systémový prístup k riadeniu rizík nielen pre hmotné zbierky, ale aj

pre živé tradície a nehmotné dedičstvo. Sekciu uzavrel Gabriel Viszlai z odboru kultúry Košického samosprávneho kraja, ktorý na historickom príklade evakuácie košických zbierok do obce Hejce v roku 1943 ilustroval, že kríza neraz nekončí odznením bojov, ale môže pokračovať aj chaotickou administratívnou fázou návratu.

Druhá sekcia Inštitucionálna odolnosť a komunita ako pilier bola zameraná na schopnosť inštitúcií udržať si integritu a vzťah s návštevníkom aj v nepriaznivých spoločenských či organizačných podmienkach. Dominantný príspevok predniesla riaditeľka Mestskej galérie v Budapešti Eszter Molnárne Aczél, ktorá je novou predsedníčkou ICOM Maďarsko. Ilustrovala fascinujúci model odolnosti inštitúcie bez stálej budovy. Galéria, hoci zápasí s ekonomickou nestabilitou a absenciou trvalých výstavných priestorov, si zachováva životaschopnosť prostredníctvom strategického kurátorstva a decentralizovaného modelu fungovania. V rámci sekcie vystúpila aj Katarína Bányászová z Východoslovenského múzea v Košiciach, ktorá na príklade SNM – Múzea Betliar zhodnotila personálnu destabilizáciu v slovenských múzeách, čo označila za priamu hrozbu pre kontinuitu odbornej správy kultúrneho dedičstva. Marcin Matuszewski a Zuzanna Szorová z Národného múzea vo Varšave predstavili projekt *Tu a teraz*, nedigitálnu brožúru pre návštevníkov, ktorá v dobe technologického pretlaku podporuje všímavosť a duševnú pohodu pri kontakte s umením. Anna Marksová zdieľala skúsenosti z Múzea mesta Piaseczno, kde je múzeum kľúčovým bodom integrácie novej komunity prisťahovalcov prostredníctvom spoločného lokálneho príbehu. Tím Jany Jablonickej Zezulovej, Thomasa

Trabitscha a Lubice Voľanskej predstavil projekt *Turning Points*, zameraný na „pomalú pamäť“ a zlomové momenty v životoch ľudí v pohraničnom regióne medzi Viedňou a Bratislavou. V tretej sekcii nazvanej Informačná vojna, propaganda a historické naratívy sa prednášajúci dotkli páľčivých tém zneužívania histórie v hybridných konfliktoch, boja proti dezinformáciám a úlohy múzeí pri obrane demokratických hodnôt. Aleksandra Trawińska z Múzea druhej svetovej vojny v Gdaňsku opísala múzeum ako „bojisko“, kde sa stretávajú politické debaty a spory o národnú identitu. Upozornila na nebezpečenstvo dezinformácií a botov na sociálnych sieťach, skresľujúcich vnímanie inštitúcie. Jan Hrubecský z Múzea východných Čiech v Hradci Králové predstavil projekt nového Múzea konca druhej svetovej vojny v obci Velichovky, ktoré má pripomínať významnú americkú misiu z mája 1945 a jej prínos k ukončeniu bojov v Československu. Riaditeľka Mestskej galérie v Budapešti Enikő Róka sa v príspevku *Kritická muzeológia v ére populizmu* zamerala na otázku, do akej miery sú inštitúcie schopné sebareflexie vlastných kompromisov s politickou mocou. Sekciu uzavrela Marianna Nenninová z múzea súčasnej histórie – Haus der Geschichte Österreich. Vzniklo v Rakúsku po roku 2018 ako priestor na diskusiu o krehkosti demokracie a boji proti diskriminácii.

Záverečná sekcia Právne systémy, digitalizácia a etika sa venovala systémovým a legislatívnym limitom, ktoré sťažujú ochranu kultúrneho dedičstva v praxi. Martina Kočí, riaditeľka Múzea školstva a pedagogiky v Bratislave, upozornila na alarmujúci stav múzeí bez právnej subjektivity na Slovensku, ktoré spravujú takmer polovicu zbierkového fondu, no ich obmedzené kompetencie priamo ohrozujú odbornú správu a bezpečnosť zbierok. Paulina Gwoździewicz-Matanová z Fakulty práva a verejnej správy Sliezskej univerzity v Katowiciach analyzovala právnu neistotu v oblasti digitálnych zbierok (born-digital), kde národná legislatíva často zostáva za technickou realitou. Adam Bartalský z Katedry etnológie a mimo-európskych štúdií FF UKF v Trnave uzavrel program témou etiky pri spracovaní a prezentácii autentických ľudských pozostatkov v múzeách. Program konferencie bol doplnený o zaujímavé exkurzie. Počas prvej si účastníci v sprievode Tomáša Michalíka z Trenčianskeho múzea v Trenčíne, pozreli historické jadro mesta s hradom, ako aj nedávno zreštaurovanú židovskú synagógu ocenenú Výročnou cenou revue *Pamiatky a múzeá* za rok 2025. Druhý deň navštívili sklárne Rona Glass v Lednických Rovniach, ručnú aj strojovú výrobu, ako aj múzeum a galériu v sprievode Petra Gregušku. ICOM SK spolupracuje so Slovenskou

archeologickou spoločnosťou pri SAV na zápise Ručnej výroby skla na Slovensku do *Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO*. Navštívili sme aj čerstvo zrekonštruovaný Draškovičov kaštieľ v Čachticiach, ktorý prešiel radikálnou obnovou.

Konferencia priniesla jasné poslanstvo: ochrana kultúrneho dedičstva v krízových situáciách by nemala byť vnímaná len ako technická otázka starostlivosti o zbierky a depozitáre, ale ako významná súčasť strategického uvažovania o odolnosti spoločnosti. Historické ponaučenia aj súčasné krízy ukazujú, že prevencia zachraňuje zbierky, no systém zlyháva na nedostatočnom prepojení rezortu kultúry s civilnou ochranou a bezpečnostnou politikou. Je nevyhnutné, aby bolo kultúrne dedičstvo uznané ako prvok kritickej infraštruktúry a aby múzeá disponovali nielen krízovými plánmi, ale aj funkčnou legislatívou a materiálnou podporou, ktorá prežije aj personálne či politické zmeny. Druhý ročník úspešnej konferencie sa podujal zorganizovať rakúsky národný komitét ICOM. Sme radi, že sme nadviazali dialóg s našimi susedmi a mienime v ňom pokračovať.

Margaréta Musilová – Eva S. Kotlíriková
margareta.musilova07@gmail.com
eva.kotlarikova@gmail.com

Výstavy

Gotická cesta – Európske dedičstvo Gemersko-malohontské múzeum, Námestie M. Tompu 14/5, Rimavská Sobota

23. máj – 20. september 2026

Dňa 23. mája 2026 sa v priestoroch Gemersko-malohontského múzea v rámci podujatia *Noc múzeí a galérií* uskutočnila vernisáž výstavy *Gotická cesta – Európske dedičstvo*. Prezentuje dvanásť stredovekých sakrálnych objektov na Gotickej ceste, ktoré v roku 2022 získali prestížny titul Európske dedičstvo (European Heritage Label). Záštitu nad výstavou prevzal predseda Banskobystrického samosprávneho kraja Ondrej Lunter. Výstava je koncipovaná ako dvojazyčná (slovensko-maďarská) a vznikla v spolupráci so združením Gotická cesta. Hlavným partnerom projektu je Banskobystrický samosprávny kraj.

Pojem *Gotická cesta* označuje tematickú, kultúrno-turistickú trasu, ktorá pozostáva zo štyroch okruhov (rimavský, jelšavský, štítnický, rožňavský) v historických regiónoch Gemer a Malohont. Spája stredoveké sakrálné pamiatky prevažne vidieckeho charakteru, ktoré sú v medzinárodnom meradle významné prítomnosťou freskovej nástennej maľby. V stredoveku sa vďaka baníctvu a obchodu so železom stala táto oblasť domovom rôznych národností a tiež miestom stretu rôznych umeleckých prúdov. Príchod talianskych majstrov oboznámených s umením vo Florencii, Siene a Benátkach spôsobil, že sa tu stretávame s kvalitnou freskovou výzdobou nevídaného rozsahu. Táto skutočnosť viedla k tomu, že dvanásť kostolov Gotickej cesty získalo v roku 2022 spomínané prestížne označenie. Vďaka tomu sa stredoveké kostoly v obciach Štítnik, Kocelovce, Ochťiná, Plešivec, Chyžné, Rákoš, Kameňany, Šivetice, Rimavské Brezovo, Kyjatice, Kraskovo a Rimavská Baňa pridali k sta-

rovekému centru Atén, Európskej štvrti v Štrasburgu, zámku Hofburg vo Viedni, synagóge v Budapešti a ďalším významným lokalitám v Európe.

Obnove a propagácii stredovekého sakrálného dedičstva v Gemeri-Malohonte sa venuje združenie Gotická cesta, ktoré vzniklo v roku 2007 ako výsledok

